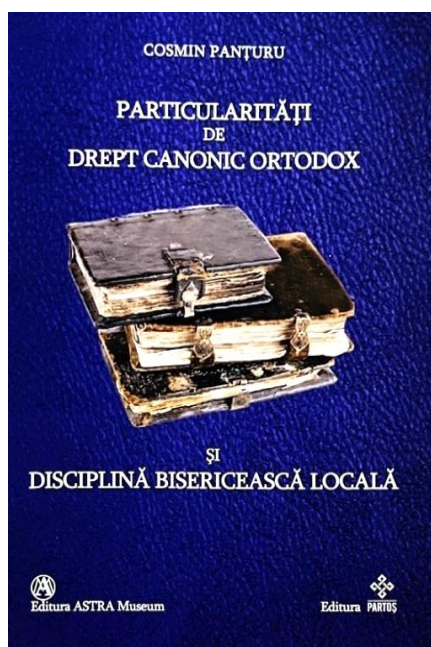

VIII. RECENZII

Cosmin Panțuru - „Particularități de Drept canonic ortodox și disciplină bisericească locală”, Editura ASTRA Museum & Editura Partoș, Sibiu - Timișoara, 2018, 272 p.

BENIAMIN A. DOCTOR
Master anul I

Lucrarea părintelui conf. univ. dr. Cosmin Panțuru, intitulată *Particularități de Drept canonic ortodox și disciplină bisericească locală*, reprezintă o contribuție remarcabilă în cadrul literaturii juridico-bisericești contemporane, oferind o sinteză matură, echilibrată și profund ancorată atât în tradiția canonică a Bisericii Ortodoxe, cât și în realitățile administrative și disciplinare ale prezentului eclezial. Apărută sub egida Parohiei Ortodoxe Române Fabric din Timișoara, lucrarea se înscrie în linia marilor manuale de drept bisericesc, continuând și actualizând demersurile unor autori consacrați ai domeniului, precum Ioan N. Floca, Liviu Stan, Iorgu Ivan sau Constantin Rus, fiind expresia

unei maturități academice dobândite prin ani de studiu, practică pastorală și implicare directă în viața eclezială.

Cartea se adresează în mod special studenților și clericilor aflați în formare, dar și profesorilor, canoniștilor, juriștilor interesați de legislația bisericească, precum și tuturor celor preocupați de viața eclezială în dimensiunea ei normativă și disciplinară. Într-o perioadă în care exigențele academice solicită o programă concisă, adaptată conceptului de „învățare centrată pe student”, volumul părintelui Cosmin Panțuru vine ca o completare necesară, integrând armonios atât aspectele teoretice ale dreptului canonic, cât și aplicațiile practice indispensabile formării teologice.

În ansamblu, volumul impresionează prin claritate, rigoare metodologică și coerență didactică, constituind un instrument de lucru esențial pentru înțelegerea mecanismelor interne ale Bisericii Ortodoxe, a raportului dintre tradiția canonică și exigențele contemporane, precum și a modului în care dreptul bisericesc modelează și reglementează viața eclezială.

Analiza izvoarelor canonice este făcută cu grijă și competență, autorul reușind să surprindă atât contextul istoric al apariției normelor, cât și aplicabilitatea lor în mediul contemporan. Relația dintre dreptul canonic și dreptul civil, rolul autorității bisericești, succesiunea apostolică, structurile sinodale sau funcțiile fundamentale ale Bisericii sunt prezentate într-o manieră unitară, cu o atenție constantă pentru echilibru și claritate. Cititorul este condus astfel printr-un itinerar al înțelegerii, în care fiecare concept se așază firesc în contextul său, contribuind la o percepție coerentă asupra disciplinei canonice.

Încă de la primele pagini devine evident faptul că, autorul nu urmărește doar prezentarea sumară a unor noțiuni juridico-teologice, ci propune un parcurs formativ, menit să ajute cititorul să înțeleagă natura profundă a dreptului canonic ca expresie a vieții teandrice a Bisericii. Tonul este sobru, dar cald; argumentația este densă, dar accesibilă; iar stilul este în același timp didactic și meditativ. Părintele Cosmin Panțuru reușește să îmbine într-o manieră remarcabilă fidelitatea față de tradiția patristică și capacitatea de a o prezenta într-un limbaj adecvat sensibilităților și nevoilor contemporane. Această dublă direcție către rădăcini și către realitatea prezentă conferă lucrării o valoare formativă care depășește limitele unui tratat obișnuit de drept bisericesc.

O atenție specială merită modul în care autorul discută natura legii dumnezeiești și a legii omenești în cadrul Bisericii. Aici, părintele Cosmin Panțuru propune o viziune echilibrată, în care norma juridică este integrată în spațiul mai larg al ascultării ecleziale și al rânduiei sacre. Departate de a considera canonul ca pe un simplu text normativ, autorul îl prezintă ca pe o expresie a iubirii pedagogice a Bisericii, ca pe o încercare de a păstra ordinea harică și unitatea comunității. Această abordare, profund teologică, permite cititorului să înțeleagă că dreptul canonic este parte constitutivă a eclezialității și nu este o invenție administrativă sau o excrescență birocratică. Canonul devine astfel limbajul prin care Biserica își transcrie în viață învățătura dogmatică, spiritualitatea și experiența comunitară dobândită de-a lungul secolelor.

Unul dintre punctele forte ale lucrării este analiza izvoarelor canonice, realizată cu o rigoare care amintește de marile manuale ale Arhid. prof. dr. Ioan N. Floca sau Pr. prof. dr. Liviu Stan. Autorul reușește să surprindă nu doar cadrul general al formării normelor canonice, ci și specificul contextelor istorice ce au influențat apariția Sinoadelor Ecumenice și a colecțiilor de *canoane* și *nomocanoane*. Îmbinând informațiile istorice cu analiza teologică,

autorul oferă o perspectivă completă asupra *genezei* normelor, făcând astfel inteligibil modul în care tradiția canonică a ajuns să fie ceea ce cunoaștem astăzi: un corpus viu, organic, aflat într-un dialog permanent cu viața Bisericii.

Unul dintre aspectele care conferă originalitate volumului este accentul pe rânduielele disciplinare specifice Bisericii Ortodoxe Române. Autorul acordă spațiu considerabil analizării *Statutului și Funcționării B.O.R.*, regulamentelor sinodale și normelor canonice aplicate în practica pastorală, oferind o imagine realistă și actualizată asupra modului în care Biserica își organizează viața internă. Această îmbinare între fundamentul tradițional și realitățile administrative prezente este realizată cu subtilitate și competență, fără a cădea în niciun moment într-un discurs juridic sec sau într-o enumerare mecanică a regulilor. Din contră, textul păstrează permanent o dimensiune pedagogică, care îl face accesibil atât studenților, cât și clericilor sau cercetătorilor interesați de domeniu.

Cartea beneficiază și de o expunere amplă privind Sfintele Taine, rânduielele cultice și implicațiile lor canonice. Această parte a lucrării este deosebit de valoroasă pentru că reușește să conecteze aspectele *juridico-disciplinare* cu dimensiunea *mistagogenică* a vieții bisericești. Nu poate fi vorba de o simplă prezentare schematică, fiind de fapt o încercare autentică de a arăta cum rânduiala canonică este inseparabilă de rânduiala liturgică și de viața sacramentală, înțelese ca realități ale lucrării Sfântului Duh în comunitate. Astfel, dreptul canonic este prezentat ca un cadru al sfințeniei, ezitând să credem că este un sistem birocratic exterior vieții spirituale.

Merită subliniat faptul că, autorul acordă o atenție semnificativă situației actuale a Bisericilor Ortodoxe autocefale, evidențiind diversitatea organizatorică și disciplinară existentă în spațiul panortodox. Fără a forța comparații sau a impune concluzii, autorul oferă un cadru de înțelegere a modului în care tradiția comună se exprimă în forme instituționale distincte, deschizând astfel cititorului o perspectivă mai largă asupra identității ortodoxe și a unității de credință.

Stilul lucrării este marcat de sobrietate și echilibru, dar și de o căldură pastorală discretă, ceea ce o face potrivită atât pentru uz academic, cât și pentru formare personală. Rigoarea documentării, soliditatea bibliografiei și coerența discursului recomandă cartea drept un instrument de referință în studiul dreptului canonic. Prin modul în care este construită, lucrarea prezintă formează un mod de gândire, educând cititorul în spiritul tradiției canonice ortodoxe și al responsabilității ecleziale.

În concluzie, lucrarea intitulată *Particularități de Drept canonic ortodox și disciplină bisericească locală* este o lucrare de mare valoare pentru teologia românească actuală. Ea oferă o sinteză limpede, coerentă și profund ancorată în realitate, în care tradiția și actualitatea se întâlnesc armonios. Este un volum care merită să fie cunoscut și utilizat, un ghid indispensabil pentru

studenții seminariști și teologi, un sprijin real pentru clerici și un reper solid pentru toți cei interesați de rânduiala internă a Bisericii. Prin echilibrul și seriozitatea cu care abordează temele tratate, lucrarea părintelui Cosmin Panțuru se înscrie cu demnitate în corpusul literaturii canonice românești, contribuind la formarea unei viziuni autentice și responsabile asupra vieții ecleziale.

Recomandăm cu toată încrederea lectura acestei lucrări, deoarece prin contribuția sa, părintele conf. univ. dr. Cosmin Panțuru îmbogățește literatura juridico-bisericească românească și oferă un instrument indispensabil pentru studiul și înțelegerea disciplinei bisericești ortodoxe.

*

Linda-Saskia Menczel - *De la literă la Cuvânt. Inscriptii ebraice în arta europeană cu tematică creștină*, Editura Universității de Vest din Timișoara, 2023, 358 p.

BENIAMIN A. DOCTOR
Master anul I

ebraice în arta occidentală cu tematică religioasă.

Încă din primele pagini, cititorul observă maturitatea academică a demersului și seriozitatea cercetării. Lucrarea depășește limita de la o simplă analiză descriptivă a unor elemente grafice sau iconografice, și dezvoltă o reflecție profundă asupra rolului limbajului sacru în construcția imaginarului religios european. Pentru autoare, litera ebraică depășește nivelul unei simple formulări lingvistice, constituindu-se într-un veritabil purtător al unui mesaj teologic, spiritual și simbolic. În acest sens, titlul lucrării este extrem de sugestiv: drumul „de la literă la Cuvânt” exprimă tocmai transformarea semnului scris într-un vehicul al revelației și al comunicării sacralului.

Unul dintre meritele fundamentale ale volumului constă în caracterul său interdisciplinar. Autoarea îmbină într-un mod echilibrat analiza istorică, interpretarea teologică și cercetarea filologică, construind un discurs coerent și bine articulat. Sunt valorificate surse istorice diverse, manuscrise, texte cabalistice, studii de istoria religiilor și lucrări de referință din domeniul umanismului european. Aparatul critic este bogat și demonstrează o excelentă familiarizare cu bibliografia de specialitate, atât românească, cât și internațională.

O secțiune deosebit de interesantă a lucrării este dedicată apariției și dezvoltării ebraismului creștin în contextul umanismului renescentist european. Autoarea urmărește cu atenție modul în care interesul pentru limba ebraică și pentru mistica iudaică a pătruns treptat în mediile intelectuale creștine, exercitând o influență considerabilă atât asupra exegezei biblice, cât și asupra imaginarului artistic și simbolic al Europei medievale și renescentiste. În acest context sunt analizate contribuțiile unor personalități importante precum Giovanni Pico della Mirandola, Johannes Reuchlin, Marsilio Ficino sau Heinrich Cornelius Agrippa.

Prezentarea acestor figuri culturale este realizată cu discernământ și echilibru critic. Departate de a idealiza fenomenul renescentist, autoarea surprinde atât valoarea intelectuală și spirituală a redescoperirii limbii ebraice, limitele și tensiunile care au însoțit acest proces, cât și riscurile sincretismului sau ale instrumentalizării cabalei în anumite contexte esoterice. Astfel, lucrarea păstrează permanent o poziție academică bine argumentată.

Un alt aspect remarcabil este atenția acordată relației dintre limbaj și imagine. În arta creștină europeană, inscripțiile ebraice depășesc rolul unor simple motive decorative ori exoterice, devenind manifestări ale preocupării pentru limba sacră a revelației veterotestamentare. Autoarea demonstrează că utilizarea caracterelor ebraice în reprezentările artistice medievale și renescentiste reflectă o încercare de apropiere de originile biblice ale creștinismului și de recuperare a dimensiunii sacre a cuvântului.

În acest sens, analiza simbolurilor și a reprezentărilor iconografice este una dintre cele mai valoroase contribuții ale cărții. Studiul imaginilor, al tetragramatonului și al elementelor inspirate din tradiția cabalistică este realizat cu multă atenție și competență. Autoarea reușește să explice semnificația teologică și culturală a acestor simboluri fără a cădea într-un limbaj excesiv tehnic sau inaccesibil. Textul rămâne clar, fluent și bine structurat, fapt care facilitează lectura chiar și pentru un public nefamiliarizat în totalitate cu domeniul studiilor iudaice.

Deosebit de interesantă este și analiza contextului istoric în care s-a dezvoltat interesul creștinilor pentru limba ebraică. Autoarea surprinde foarte bine influența diasporei evreiești asupra culturii europene și rolul pe care l-au avut traducătorii și convertiții din iudaism în transmiterea cunoștințelor legate de limba și mistica ebraică. În acest sens, sunt evidențiate contribuțiile unor figuri precum Petrus Alphonsi sau Flavius Mithridates, care au facilitat accesul intelectualilor creștini la literatura cabalistică și la tradiția iudaică.

Lucrarea acordă o atenție specială și relației dintre cabală și umanismul renescentist. Autoarea arată că interesul pentru mistica iudaică depășește sfera cercetării academice, fiind susținut și de căutarea unei înțelegeri mai profunde a mesajului spiritual și simbolic al revelației divine. Astfel, cabala a fost receptată de mulți umaniști ca o posibilă punte între filosofia antică, teologia creștină și tradiția biblică.

Din perspectivă teologică, volumul este valoros deoarece deschide numeroase direcții de reflecție asupra relației dintre Vechiul și Noul Testament, dintre iudaism și creștinism, dintre limbaj și revelație. Potrivit autorului, limbajul sacru transcende funcția comunicativă obișnuită, întrucât este purtător al unor semnificații simbolice și spirituale care deschid accesul la realitatea revelației. Litera devine spațiu al întâlnirii dintre om și Dumnezeu, iar cuvântul revelat capătă o valoare sacramentală.

În același timp, autoarea dovedește o sensibilitate aparte în abordarea dialogului iudeo-creștin. Deși lucrarea analizează influența tradiției ebraice asupra artei creștine, aceasta nu promovează confuzii doctrinare sau sincretisme teologice. Dimpotrivă, cercetarea este realizată într-un spirit de respect academic și cultural față de ambele tradiții religioase, fără exagerări și fără interpretări ideologizante.

Un alt merit important al volumului este bogăția materialului iconografic. Ilustrațiile, reproducerile și exemplele artistice integrate în lucrare completează în mod fericit analiza teoretică și contribuie la o mai bună înțelegere a fenomenului studiat. Imaginea și textul funcționează

complementar, iar această armonizare conferă lucrării un caracter viu și dinamic.

Din punct de vedere stilistic, textul se remarcă prin claritate, coerență și eleganță academică. Autoarea utilizează un limbaj specializat, dar accesibil, evitând atât simplificările excesive, cât și terminologia inutil complicată. Expunerea ideilor este logică și bine organizată, iar argumentația este susținută permanent prin exemple și referințe relevante.

Trebuie remarcat și faptul că, lucrarea răspunde unei nevoi reale din spațiul academic românesc. Studiile dedicate relației dintre simbolistica ebraică și arta creștină sunt relativ puține în limba română, iar această cercetare vine să completeze un gol important în bibliografia de specialitate. Din acest motiv, volumul poate deveni un instrument util atât pentru teologi și istorici ai artei, cât și pentru cercetătorii interesați de istoria religiilor, hermeneutică sau dialog intercultural.

Cartea impresionează și prin capacitatea de a pune în lumină complexitatea fenomenelor culturale și religioase analizate. Autoarea demonstrează că relația dintre iudaism și creștinism nu poate fi înțeleasă în termeni simpli sau reductivi, ci presupune o permanentă interacțiune istorică, intelectuală și spirituală. În acest sens, lucrarea depășește granițele unei cercetări strict iconografice și devine o reflecție amplă asupra circulației ideilor și simbolurilor religioase în cultura europeană.

De asemenea, este important de subliniat modul în care autoarea tratează problema sacralității limbii ebraice. În multe contexte analizate, limba ebraică apare ca limbaj originar al revelației și ca spațiu privilegiat al manifestării divine. Această percepție a contribuit decisiv la integrarea caracterelor ebraice în arta și simbolistica creștină occidentală.

Volumul are și meritul de a contextualiza foarte bine dezvoltarea ebraismului creștin în raport cu transformările intelectuale și religioase ale Europei medievale și moderne. Sunt surprinse tensiunile dintre scolastica medievală și umanismul renescentist, dintre tradiție și reformă, dintre autoritatea eclezială și noile forme de cunoaștere. În acest cadru, interesul pentru limba ebraică devine expresia unei căutări mai profunde a originilor și autenticității revelației biblice.

În concluzie, lucrarea *De la literă la Cuvânt. Inscripții ebraice în arta europeană cu tematică creștină* reprezintă o contribuție academică valoroasă și matură, remarcabilă prin seriozitatea cercetării, bogăția informațiilor și deschiderea interdisciplinară. Autoarea reușește să ofere o perspectivă complexă și bine documentată asupra unui subiect insuficient explorat în spațiul teologic și cultural românesc. Prin rigoarea metodologică, finețea interpretărilor și echilibrul analizei, volumul se impune ca un reper important

pentru cercetările consacrate raportului dintre limbaj, simbol și revelație în cultura europeană. Lucrarea oferă o perspectivă solid fundamentată asupra acestor teme și stimulează reflecția critică, orientând cititorul spre redescoperirea dimensiunii spirituale și simbolice a cuvântului sacru.

Recomandăm cu încredere lectura acestei lucrări semnată de Linda-Saskia Menczel, care reprezintă o contribuție valoroasă la aprofundarea temei abordate și la îmbogățirea cercetării interdisciplinare contemporane.